

Bilaga 2, Riksantikvarieämbetets yttrande

Svea hovrätt

Mark- och miljööverdomstolen

Rotel 0602

svea.avd6@dom.se

SVEA HOVRÄTT
060203
INKOM: 2021-06-30
MÅLNR: P 13722-20
AKTBIL: 27

Yttrande

Datum 2021-06-29

Dnr RAÄ-2021-1366

Ert datum 2021-05-25

Er beteckning P 13722-20

Avdelning Kulturmiljöavdelningen

Detaljplan avseende Hästen 21 i stadsdelen Norrmalm i Stockholms kommun, P 13722-20

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet anser att detaljplanen medför påtaglig skada på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården [AB 115] som helhet. Rivning av en byggnad som utgör en viktig representant för innerstadens bebyggelseutveckling, vilket signaleras av att byggnaden tillmäts *särskilt kulturhistoriskt värde*, medför redan som sådan att kriteriet påtaglig skada uppnås. Föreslagen utökad byggnadshöjd påverkar silhuetten som tillsammans med redan tidigare utförda negativa silhuettpåverkande åtgärder medför att den sammantagna skadan också bedöms som påtaglig då gränsen för vad som kan tillåtas nås i och med att skadan ackumuleras kumulativt. Därutöver vill Riksantikvarieämbetet framhålla att bevarandet av kulturhistoriskt värdefulla miljöer ska ses som en resurs som bidrar till en hållbar samhällsutveckling genom att andra samhällsmål uppnås såsom mål 11, Hållbara städer och samhällen, Agenda 2030¹, samt Gestaltad livsmiljö².

Ärendet

Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt har begärt Riksantikvarieämbetet att yttra sig över detaljplan för Hästen 21, Norrmalm, Stockholm med tillhörande handlingar. Domstolen önskar att Riksantikvarieämbetet särskilt ska yttra sig över de sökta åtgärdernas påverkan på riksintresseområdet, stadens silhuett och läsbarheten av stadens årsringar.

Byggnad med 7 våningar på fastighet Hästen 21 föreslås rivas och ersättas av en byggnad med 10 våningar.

Utöver granskning av remissunderlaget har Riksantikvarieämbetet besökt byggnaden i fråga, studerat både byggnadens visuella roll i gatumiljön och påverkan på stadens silhuett från några av de områden och platser varifrån den

Riksantikvarieämbetet

Storgatan 41
Box 5405
114 84 Stockholm

Tel 08-5191 8000

E-post registrator@raa.se

Hemsida www.raa.se

Org.nr 202100-1090

Bankgiro 5052-3620

¹ [Agenda 2030 | Mål 11 | Hållbara städer och samhällen - Regeringen.se](#)

² [Politik för gestaltad livsmiljö - Boverket](#)

föreslagna byggnaden bedöms utgöra en del silhuetten. Därutöver har silhuetten undersökts med hjälp av nätbaserade tjänster, bland annat Google Earth och Eniro som visar bebyggelsen med dess taklandskap via kartor, satellitfoton och även uppifrån tredimensionellt från valbara höjder och riktningar. Även detaljplaner för Hästen 21 (nuvarande utseende), Grävlingen 10, Hästskon 10 och Oxen större 21 har studerats avseende byggnadshöjder. Resultat av Riksantikvarieämbetets studier har sammanställts som bilaga 1.

Bakgrund

Enligt *förordning (2014:1585) med instruktion för Riksantikvarieämbetet* ansvarar Riksantikvarieämbetet för frågor om kulturarvet. Ansvaret omfattar i första hand frågor om kulturlandskap, kulturmiljöer, kulturföremål och museer.

Riksantikvarieämbetet har till uppgift att med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen och de nationella målen för kulturmiljöarbetet vara pådrivande och stödjande inom sitt verksamhetsområde. Myndigheten ska särskilt verka för ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas samt verka för att kulturvärdena i bebyggelsen och i landskapet tas till vara samt bevaka kulturmiljöintresset vid samhällsplanering och byggande.

Begreppet kulturhistoriskt värde definieras enligt Riksantikvarieämbetets vägledning "Plattform för kulturhistorisk värdering och urval", s. 76, såsom: *Kulturhistoriskt värde består i de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang – samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag.*

Hästen 21 uppfördes i början av 1970-talet som affärs- och kontorshus i samband med att citykvarteren på 1960- och 70-talet omdanades till följd av trafikregleringar och strävan efter funktionalitet. De nya byggnaderna uppfördes inte sällan som storskaliga, hela kvarter omfattande enheter. Den vanligt förekommande byggnadshöjden var fem till sex våningar. Hästen 21 ingår i en stadsmiljö som väl återspeglar Stockholms stadsutveckling under senare delen av 1900-talet. Närmiljön runt Hästen 21 består av flera andra särskilt värdefulla byggnader som, i sig, har tillmätts synnerligen höga kulturhistoriska värden av stadsmuseet i Stockholm, genom både blå- och grönklassificering. Tillsammans utgör närmiljön, med dess beståndsdelar, byggnaderna, viktiga och tydligt avläsbara årsringar i staden, vilka utgör ett av riksintressets uttryck.

Hästen 21 utgör inte i dag del av stadens silhuett.

Synpunkter

Påverkan på riksintresset

Avgörande för bedömningen av i vilken grad en förändring påverkar de värden som bygger upp ett riksintresse är i hur hög grad platsen eller miljön fortsatt karakteriseras av eller har förutsättningar att återspegla det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som varit grunden för utpekandet. Åtgärdens påverkan på både miljön som helhet och på de enskilda objekt som är av betydelse för miljöns läsbarhet ska bedömas.³

Vid bedömningen av om en åtgärd kan påtagligt skada [---] kulturmiljön i ett område av riksintresse för [---] kulturmiljövärden [---] bör det analyseras hur mycket, på vilka sätt och för hur lång tid åtgärden kan inverka negativt på de värden som utgör grund för att området har bedömts vara av riksintresse. Vid bedömningen av om en skada skall anses påtaglig bör det vidare beaktas att olika områden är olika känsliga för påverkan [---]. Vid bedömningen bör även tidigare ingrepp och/eller skador beaktas.⁴

Kumulativ skada kan innebära påtaglig skada. Summan av flera liknande förändringar kan utgöra risk för påtaglig skada. Generellt gäller att det måste göras troligt att liknande åtgärder kommer att följa på en första åtgärd för att summan av de väntade förändringarna ska kunna beaktas vid bedömningen. Det kan handla om små sådana förändringar med återkommande påverkan på värdena, vilka till sist gör att miljön förlorar sitt riksintressanta värde. Summan av t.ex. enskilda bygglov kan innebära att de grundläggande värdena påtagligt skadats. Även de samlade konsekvenserna av flera olika typer av åtgärder, d.v.s. av utvecklingen i stort inom ett riksintresse, kan utgöra grund för att hävda risk för kumulativ skada.

I motiveringen för riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården, som Hästen 21 och dess omgivning ingår i, är en viktig komponent utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten med särskilt tydliga uttryck för alla epoker från medeltiden till nutid.⁵

³ [Handbok-riksintressen-140623.pdf \(raa.se\)](#) Handbok 2014-06-23, Riksantikvarieämbetet, s. 54.

⁴ [Naturvårdsverkets författningssamling, NFS 2005:17 \(naturvardsverket.se\)](#)

⁵ https://www.raa.se/app/uploads/2021/06/Stockholm-AB_riksintressen-2.pdf

De *uttryck* i riksintresset som påverkas av detaljplanen är:

- De tydligt avläsbara "årsringarna" i stadsväxten.
- Stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåts höja sig över mängden.
- 1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling.
- Kontor, bankpalats, försäkringsbolag, varuhus och andra handels och näringslivets byggnader.

Silhuett

En *stadssilhuett* är den horisont som skapas av stadsbebyggelse och som består av konturerna av en stads högre byggnader.⁶ I kulturhistoriska sammanhang avses med stadssilhuett den sammantagna bild med bebyggelse och dess omgivning, inklusive naturformationer och växtlighet, som genom synintryck kan urskiljas som kontur mot en bakgrund genom kontrastverkan. Silhuett tillmäts kulturhistorisk betydelse och kan utgöra en allmänt känd symbol för igenkänning, bidrar till orienterbarhet och identifikation samt kan erkännas estetiska och arkitektoniska värden. En stads silhuetter varierar allt efter betraktelseplats. Vyer från viktiga utsiktsplatser utgör ett Stockholmskt särdrag. Stockholms historiska silhuett kännetecknas huvudsakligen av kyrktorn och några offentliga byggnader som höjer sig över den relativt låga övriga bebyggelsen, vars höjd under lång tid har noga reglerats (bild 29, bilaga). På höjder och vid brofästen har högre byggnader tillåts. Utmärkande är att konturen fortfarande till viss del består av en sammanhängande, naturlig (obebyggd) horisontlinje, i form av skogsbyn med trädtoppar (bild 27, 30, 32, bilaga).

Påverkan på silhuett

Påverkan på silhuett kan vara positiv, neutral eller negativ. Frågan gäller inte bara vad en tillkommande byggnad skymmer för märkesbyggnader utan också hur befintlig kontur ändras, till exempel om det småskaliga taklandskapet med tinnar, torn och skorstenar som silhuett ersätts av storskaliga teknikutrymmen för ventilation och hisstoppar. Exempelvis har hittills utförda sentida påbyggnader inom cityområdet medfört att nedre delar av flera kyrktorn och även Kungstornen skymms, att mittryttaren på Johannes kyrka inte längre utgör en del av silhuetten och att Stadshusets visuella dominans har utmanats. Frågan gäller också om en silhuettändrande åtgärd genom sin verkshöjd kan bidra med nya värden till

⁶ [Stadssilhuett – Wikipedia](#)

silhuetten utan att samtidigt skada den. Senare års bebyggelsekompletteringar i city har utifrån riksintresset kulturmiljövården minskat utrymmet för ytterligare på- och nybyggnader.

Det kunskapsunderlag som tagits fram som stöd för bedömning av den aktuella detaljplanens påverkan på silhuett och vyer är ytterst knapphändigt. Det innehåller enbart en illustration från en vypunkt⁷ som bara visar konsekvens av att den berörda byggnaden sänks en våning jämfört med ett tidigare förslag. Det saknas illustrationer och renderingar avseende hur gatuvyer, vyer från avstånd och silhuetter från olika delar av stadens utsiktspunkter påverkas av den föreslagna ändringen.

För att ändå kunna analysera och bedöma påverkan på silhuetten har Riksantikvarieämbetet genom platsbesök tagit fram ett underlag som visar byggnaden interiört och exteriört, dess näromgivning i gatumiljön och ett antal foton med vyer och silhuetter från några av stadens utsiktspunkter (bilaga 1). Utöver platsbesök har även detaljplaner och andra dokument med anknytning till den aktuella frågan studerats.

För att frågan om påverkan på vyer och silhuetter framledes ska kunna analyseras och bedömas på ett relevant sätt behöver särskilda utredningar vidtas och systematiska arbetsmetoder utvecklas. Som stöd kan användas modern teknik såsom dokumentation med drönare mot relevanta utsiktspplatser/vypunkter från platsen/objektet i fråga med utgångspunkt från befintliga och planerade byggnadshöjder samt silhuettillustrationer från utsiktspplatser/vypunkter mot det berörda objektet, med befintligt och blivande utseende.

"Årsringar"

Med årsringar avses miljöer och byggnader från olika tider som ger uttryck för sin tillkomsttid, hur stadens växt till och ändrats. Det kan gälla miljöer uppkomna i ett sammanhang inom ett och samma område eller inom ett område där de enskilda byggnaderna har uppförts under olika tidsperioder. Byggnader och miljöer från olika tillkomsttider tillmäts kulturhistoriskt värde inom riksintresseområdet Stockholms innerstad med Djurgården. Riksantikvarieämbetet vill lyfta vikten av en mångfald av kulturmiljöer i en stad. Även moderna miljöer kan ha stor betydelse för såväl upplevelsen och bilden av en stad som för människor som bor

⁷ Setterwalls, Yttrande till Svea hovrätt, Mark- och miljödomstolen, s.15.

och verkar där. Att i miljön kunna avläsa hur staden successivt utvecklats genom olika typer av miljöer från olika tider är en tillgång att värna i strävan att nå miljömålet God bebyggd miljö.

Påverkan på "årsringar"

Utifrån miljöperspektivet, där även kulturmiljön ingår, bedömer Riksantikvarieämbetet att rivning av Hästen 21 skulle motverka såväl möjligheten att nå miljömålet God bebyggd miljö som kulturmiljömålet att bevara och använda en mångfald av kulturmiljöer. Rivning medför också att det sammanhang som miljön i dag illustrerar och tillför till stadsbilden inte längre är läsbart. Byggnaden har grönmarkerats av Stockholms stadsmuseum vilket innebär att den har ett högt kulturhistoriskt värde och är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Klassificeringen utgör ett kunskapsunderlag för Stadsbyggnadskontoret när det gäller hantering enligt plan- och bygglagen. Riksantikvarieämbetet delar Stadsmuseets värdering av byggnaden. Riksantikvarieämbetet vill i sammanhanget vidga perspektivet och snarare ser till helhetsmiljö som bildas med de närmast omgivande byggnaderna. Området norr om NK sätter tydlig prägel på dagens city. Byggnader som angränsar till Hästen 21 har tillkommit sedan mitten av 1900-talet inom en 30-årsperiod, sinsemellan olika i gestaltning, dock med den upplevda fasadhöjden mot gatan som ett sammanhållande drag. Senare ändringar i höjd och fasadarkitektur har inte på ett avgörande sätt försvårat läsbarheten avseende "årsringar" mellan de fyra hörnhusen i korsningen Regeringsgatan – Mäster Samuelsgatan. Dock har påbyggnader påverkat silhuetten negativt som det framgått av ovan. De nedersta två våningarnas fasadändringar på Hästen 21 har inte påtagligt påverkat byggnadens karaktär och läsbarhet avseende tillkomsttid.

Hästen 21 utgör ett av de tidiga exemplen i Sverige som visar på tendenser mot postmodernism med en gestaltning som avviker från sin tids gängse strikt funktionalistiska arkitektur. Särskilda utmärkande är de våningsvis utkragade fasaderna och fasadmaterialet puts i en kraftfull rödaktig kulör. Fasaden i övrigt är rationellt uppbyggd, jämn fönsterrytm på kontorsvåningarna återspeglar väl den ursprungliga funktionen av cellkontor. Byggnadens höjd vid tiden för uppförandet anpassades noga till omgivande bebyggelse. Fortfarande upplevs fasadhöjderna i korsningen Regeringsgatan – Mäster Samuelsgatan som samstämmiga eftersom det är fasadhöjderna som utgör den gemensamma gestaltungsprincipen för de sinsemellan olik utformade byggnaderna.

Inställning till att riva befintliga fullt funktionella byggnader ifrågasätts i dag av klimatskäl och utifrån resurshushållningsskäl på ett helt annat sätt än vid den tid då inriktningen för Stockholms stadsutveckling i city initierades. Hänsyn till total klimatpåverkan, livscykelanalyser, hållbarhet, koldioxidutsläpp, kulturmiljön som resurs, God bebyggd miljö, Gestaltad livsmiljö, förvaltning av befintlig miljö m.m. är nu högaktuella begrepp och frågeställningar att beakta i stadsplanering. Kulturhistoriska utgångspunkter, med lång erfarenhet av bevarande, transformation, anpassning, återbruk och varsamhet, kan för sin del i hög grad bidra till uppfyllandet av de högaktuella samhällsmålen avseende hållbar utveckling. Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse ska i sig ses som en ändlig resurs och utifrån det perspektivet bevaras och varsamt anpassas snarare än rivas och ersätts med ny bebyggelse. Riksantikvarieämbetet bedömer att den berörda byggnaden interiört är relativt tålig för att åtgärder för uppfyllande av moderna komfortkrav ska kunna fortsätta genomföras i stället för rivning. Fastighetssektorn med byggandet och förvaltning står för stora utsläpp av växthusgaser från material- och energianvändningen och genererar stor klimatpåverkan. Rivning av byggnader kombinerad med ersättande nybyggande bidrar till att ännu större mängd växthusgaser släpps ut. För närvarande föreligger ett lagförslag från Boverket om redovisning av utsläpp av växthusgaser vid uppförande av byggnader. Det pågår även ett arbete för att införa krav på att redovisa klimatdeklaration vid nybyggnation.

Bedömning av påverkan på riksintresset som helhet

Den föreslagna högre byggnaden skadar silhuetten, vyerna från avstånd men även gatuvyerna. Som en enskild åtgärd kan skadan på silhuetten betecknas som måttlig till stor. Riksantikvarieämbetet anser dock att skadan blir påtaglig tillsammans med sedan tidigare utförda negativa silhuettförändringar inom cityområdet. Tidigare genomförda åtgärder utgör inte ett skäl för att tillåta ytterligare skada.

Riksantikvarieämbetet ifrågasätter detaljplanens förenlighet med kravet på varsamhet i en kulturhistorisk miljö som till större del bedöms som särskild värdefull och där flera av byggnaderna har av Stadsmuseet i Stockholm gröns- respektive blåmarkerats, vilket innebär att byggnaderna ingår i de högsta värdeklasserna. Miljön har till övervägande del uppförts under senare hälften av 1900-talet och därmed bildar ett tydligt läsbart inslag, årsring, i stadens utveckling. Även om silhuetten inte skulle påverkas av en ny, lägre byggnad bedöms

rivningen som sådan medföra påtaglig skada genom förlust av kulturhistoriska värden.

Rivning av Hästen 21 medför att de uttryck för årsringarna som byggnaden tillsammans med omgivande miljö representerar går förlorade och en betydelsefull del av kulturmiljö som ändlig resurs raderas. En byggnad med högt kulturhistoriskt värde och arkitektonisk verkshöjd rivs. Skadan är därmed irreversibel och att betrakta som påtaglig.⁸

Sammantaget innebär den förändring som ett genomförande av detaljplanen medför att skadan på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården blir påtaglig.

Detta beslut har fattats av t.f. avdelningschefen Solveig McKenzie efter föredragning av handläggaren Oiva Isola. Även handläggaren Kersti Lilja och handläggaren Tina Mathiesen har varit med om den slutliga handläggningen.

Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift.

Bilaga 1

Riksantikvarieämbetets dokumentation av kulturmiljön inom riksintresset [AB 115] som kunskapsunderlag vid svar till Mark- och miljödomstolen, mål P 13722-20.

⁸ [Handbok-riksintressen-140623.pdf \(raa.se\)](#) Riksantikvarieämbetet 2014, s. 53-58.

Riksantikvarieämbetets dokumentation av kulturmiljön inom riksintresset [AB 115] som kunskapsunderlag vid svar till Mark- och miljödomstolen, mål P 13722-20

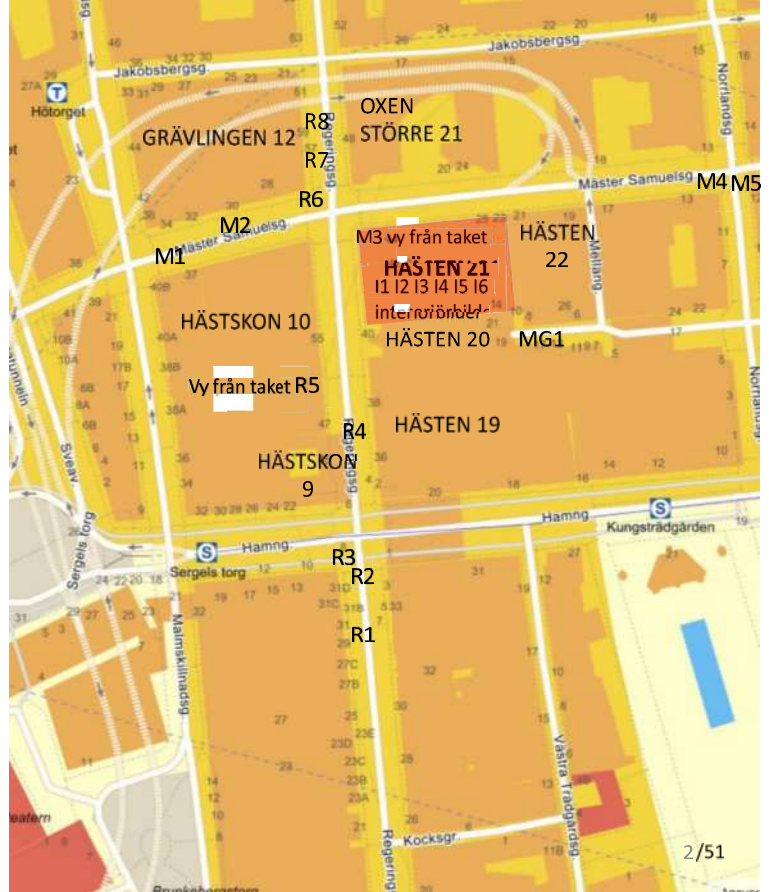
SVEA HOVRÄTT
060203
MÅLNÖM: 2021-06-30
MÅLNR: P 13722-20
AKTBIL: 28

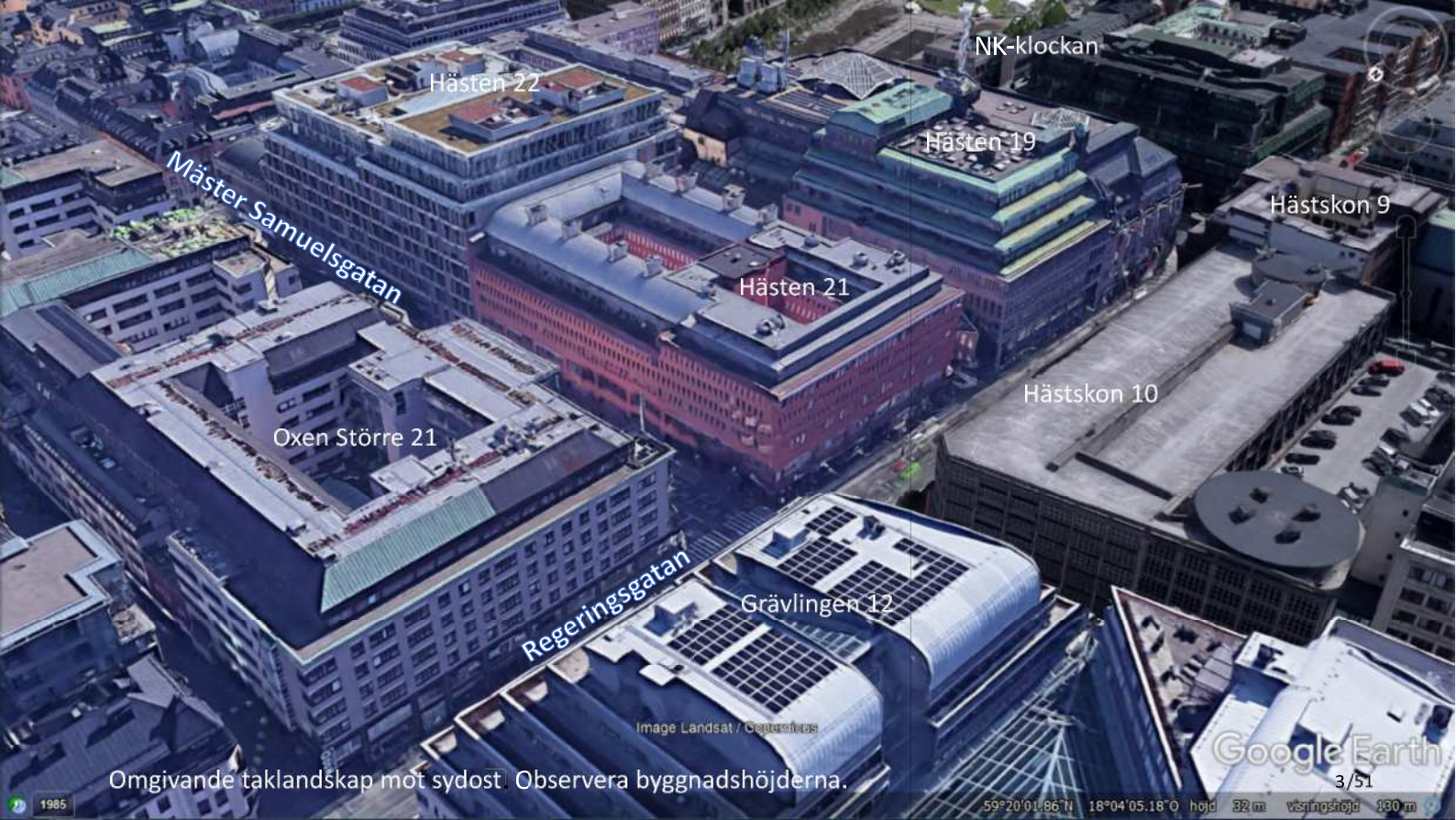
2021-06-29

Fotopunkter

- M = Från Mäster Samuelsgatan
- MG = Från Mellangatan
- R = Från Regeringsgatan
- I = Interiörbilder från Hästen 21

Bild 3-6 från Google Earth
Bild 7-25, foto Oiva Isola, 2021-06-04
Bild 27-47, foto Oiva Isola, 2021-06-09
Bild 48-50, foto Oiva Isola, 2021-06-10

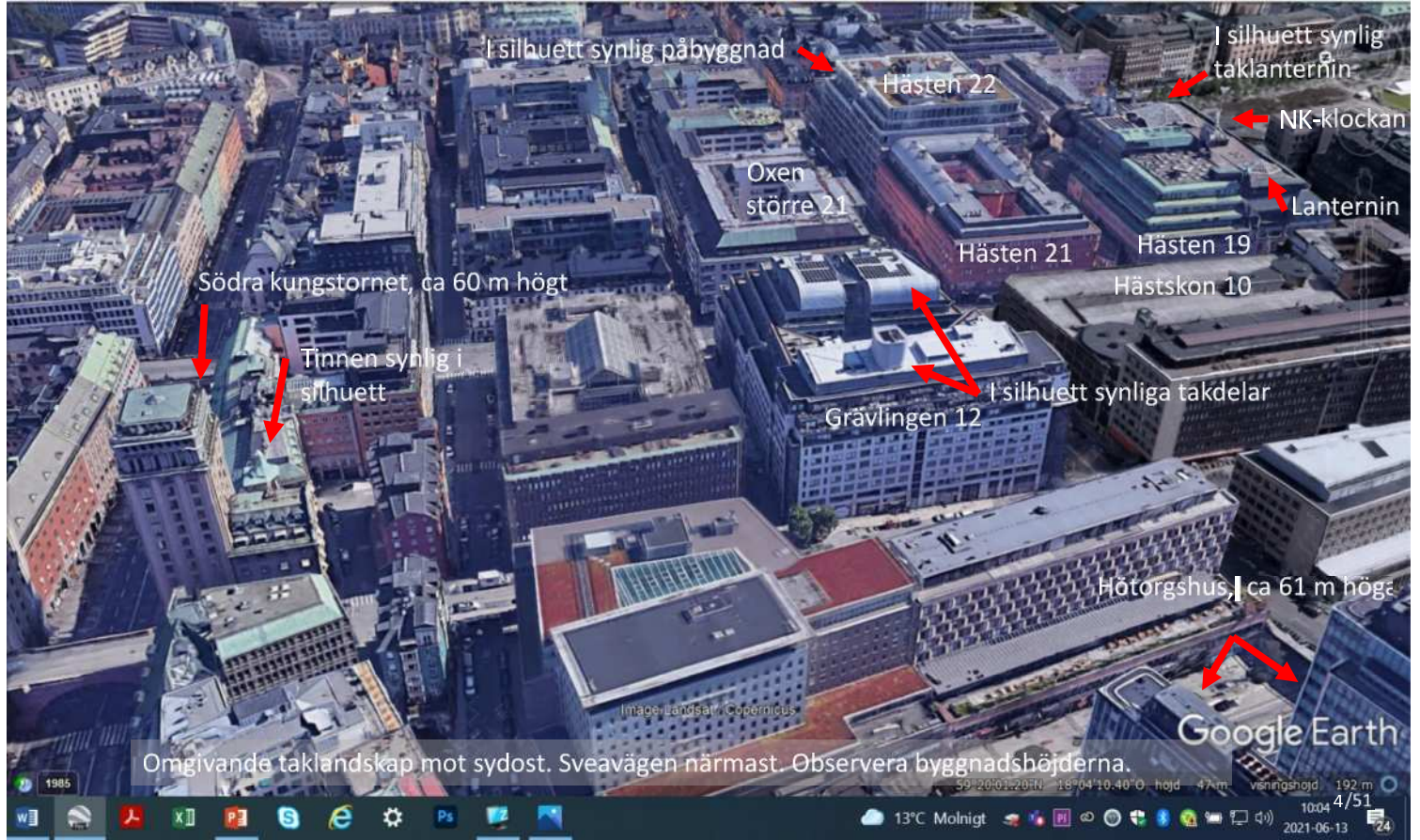

Omgivande taklandskap mot sydöst. Observera byggnadshöjderna.

Google Earth
3/51

59°20'01.86"N 18°04'05.18"E höjd 32 m visningshöjd 130 m

1985

Johannes kyrka med takryttare (tornspira) över korsmitten

Grävlingen

Oxen större

Imago Landae / Copernicus

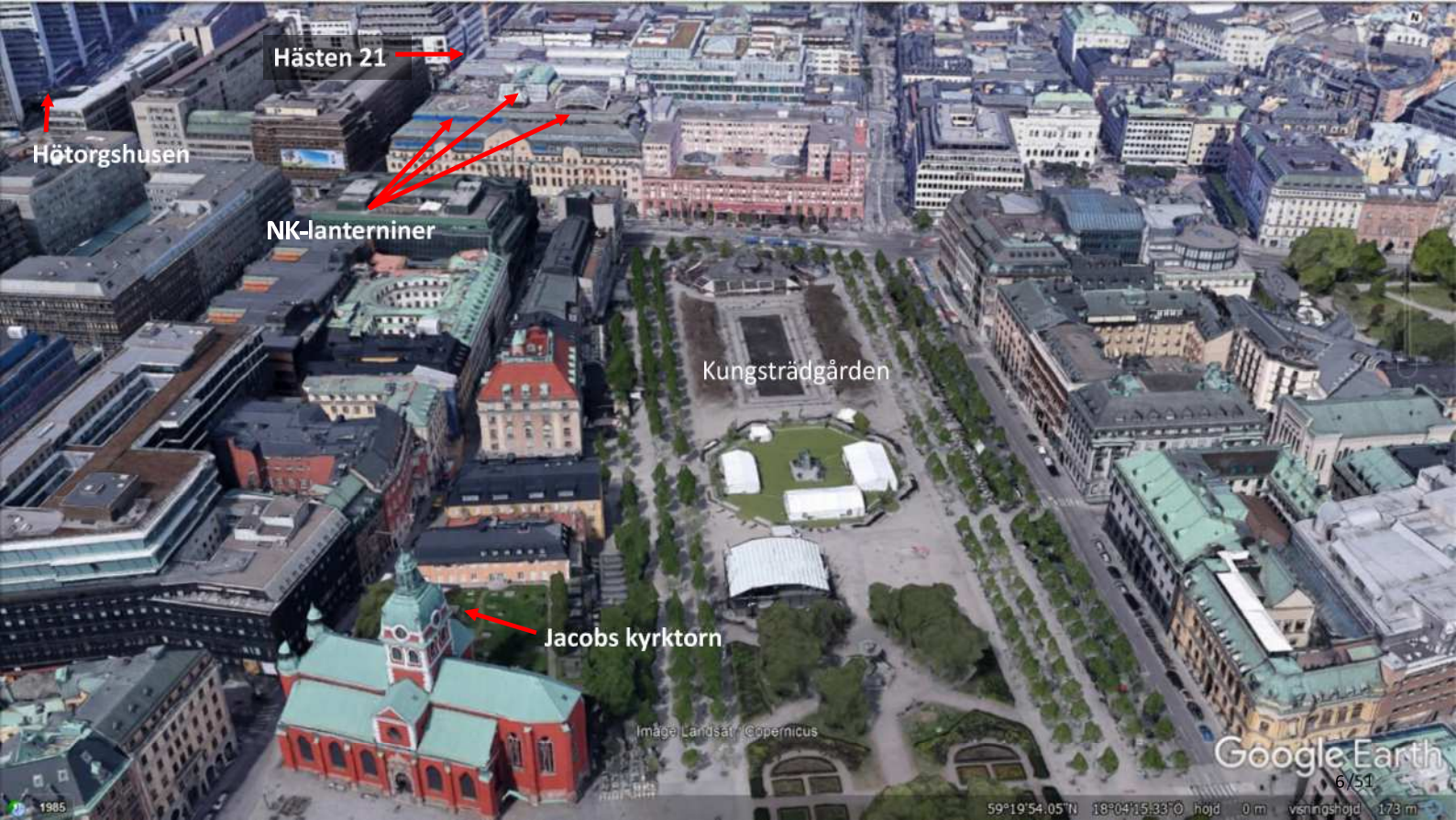
Hästsön

Hästen 21

Vy mot nord-nord-väst mot Johannes kyrka. 5/51

Google Earth

59°20'21.58" N, 18°03'39.40" Ö höjd: 19 m, visningshöjd: 382 m

Hötorgshusen

Hästen 21

NK-laterniner

Kungsträdgården

Jacobs kyrktorn

Google Earth
6/51

59°19'54.05"N 18°04'15.33"E höjd 0 m vseringshöjd 173 m

1985

R1 Vy norrut från Regeringsgatan, söder om Hamngatan. Takfotshöjder på östra sidan av Regeringsgatan.

R2 Vy norrut från Regeringsgatan söder om Hamngatan. Fasadhöjderna trappas upp något från Hamngatan på östra sidan av Regeringsgatan.

R3 Vy norrut från Hamngatans södra sida i korsningen till Regeringsgatan.

R4 Vy norrut från Regeringsgatan, norr om Hamngatan.

Relationen mellan Hästen 21, NK:s utbyggnad från 1960-talet (Hans Asplund) närmast och Bengt Lindroos entrébyggnad till NK från 1970-talet intill Hästen 21, också från 1970-talet och ritat av Bengt Lindroos.

R5 Vy från taket på kv Hässkon, Regeringsgatan norrut.
Successiv utkrugning av våningar ger djup på fasaden
genom skuggspel.

R6 Vy mot öster, från Mäster Samuelsgatans norra sida i korsningen Regeringsgatan. Fasadhöjder från detaljplanekartor.

Föreslagen ny höjd vid gatufasad 40,7m som genom indragningar utökas till 44,6m, därefter till 47,9m som utgör dominerande takhöjd. Som högsta höjd anges 54,4m.

R7 Vy söderut från Regeringsgatans västra sida, norr om korsningen Mäster Samuelsgatan. Höjdangivelserna från detaljplanekartor.

Fasaden på Hästen 21 ökas med 7,7 m från nuvarande 33,0 m till 40,7 m.

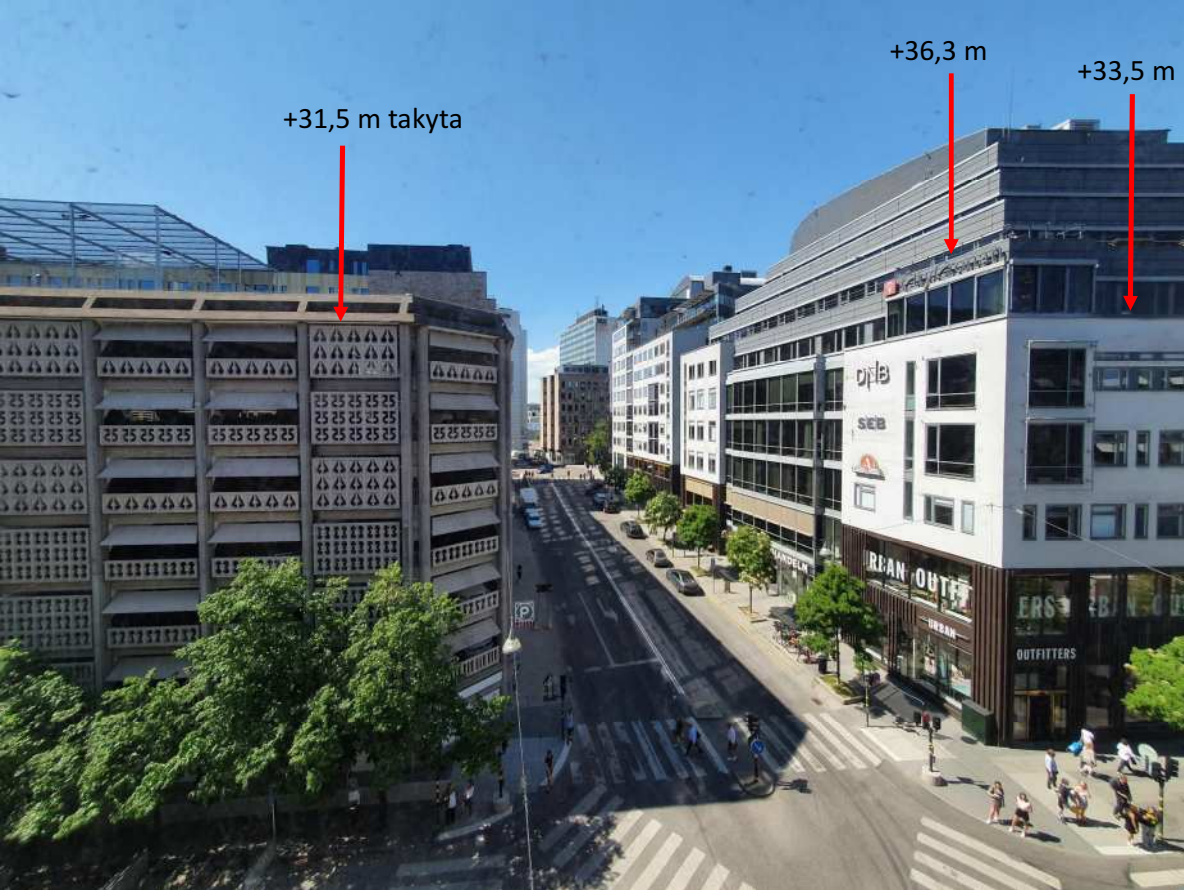
R8 Vy söderut från Regeringsgatans västra sida, norr om Mäster Samuelsgatan. Observera de relativt jämnhöga byggnaderna som väl tillsammans representerar en "årsring" i Stockholms utveckling.

M1 Vy österut från mitten av Mäster Samuelsgatan. Hedvig Eleonoras kupol skymtar som silhuett.

M2 Vy österut från norra
sidan av Mäster
Samuelsgatan.

M3 Vy västerut från taket på Hästen 21, Mäster Samuelsgatan, ett av Högtorgshusen syns på norra (högra) sidan av gatan. Höjdangivelser från detaljplanekartor.

M5 Vy västerut från korsningen Mäster Samuelsgatan - Norrlandsgatan.

M4 Vy västerut från korsningen Mäster Samuelsgatan – Norrlandsgatan. Hörtorgshusets roll som landmärke har påverkats negativt av de ökade byggnadshöjderna. Höjning av Hästen 21 med tre våningar medför att Hörtorgshuset framstår som en lägre byggnad sett från denna vy.

MG1 Mellangatan, genomarbetad anslutning mot intilliggande fastigheterna Hästen 20 t.v. och Hästen 22 t.h.

I 1 Entré till kontorsvåningarna från Regeringsgatan.

I 2 Trapphus med
hissar.

I 3 Kontorsvåning.

23/51

I 4 Kontorsvåning.

24/51

I 5, I 6 Inner-gård.

Långholmen

Av RAÄ dokumenterade stadssilhouetter

Riddarfjärden

Ej dokumenterade silhouetter ev. av intresse

Hästen 21

Vy från Långholmen, väster om Västerbron. Hästen 21 utgör inte silhuett, inte heller de påbyggda grannkvarteren Hästen 22 eller Grävlingen. I det följande redovisas som referens särskilt silhuetterna av dessa påbyggda grannkvarter.

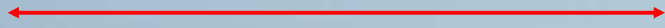

Vy från Långholmen, västra sidan. Hästen eller dess närmaste kvarter syns inte.

Vy från Skinnarviksberget. Hästen syns inte. Intelligande Grävlingens taklandskap syns.

Silhuett av trädtoppar

Hötorsgshus

Ventilationstorn för Klaratunneln landar 10 m över taknock för bostadshus (höjd anges inte i detaljplan)

Grävlingen

NK-klockan

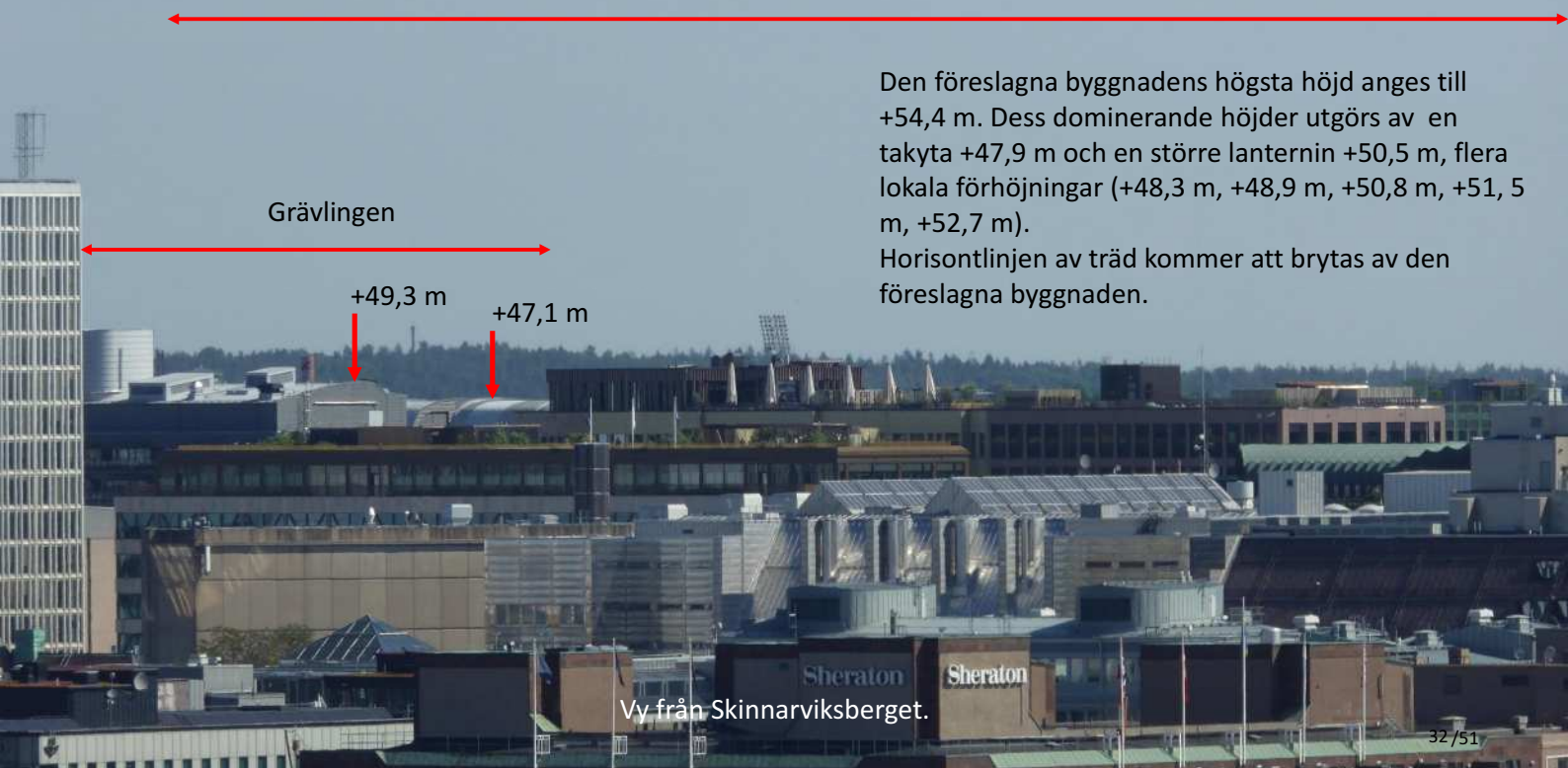
Vy från Skinnarviksberget. Hästen syns inte. Silhuetten består av trädtoppar där den föreslagna byggnaden uppförs.

Grävlingen

Vy från Skinnarviksberget. Hästen syns inte, Intelligande Grävlingen med högre byggnadshöjd syns.

Horisont utgörs av träddådå

Den föreslagna byggnadens högsta höjd anges till +54,4 m. Dess dominerande höjder utgörs av en takyta +47,9 m och en större lanternin +50,5 m, flera lokala förhöjningar (+48,3 m, +48,9 m, +50,8 m, +51,5 m, +52,7 m).

Horisontlinjen av träd kommer att brytas av den föreslagna byggnaden.

Vy från Skinnarviksberget.

Grävlingen NK-klockan

Vy från Monteliusvägen.

Grävlingen

Vy från Monteliusvägen.

Hötorgshuset

Södra kungstornet

Grävlingen

Riddarholmskyrkan →

NK-klockan

Vy från Monteliusvägens östra del. Hästen syns inte.

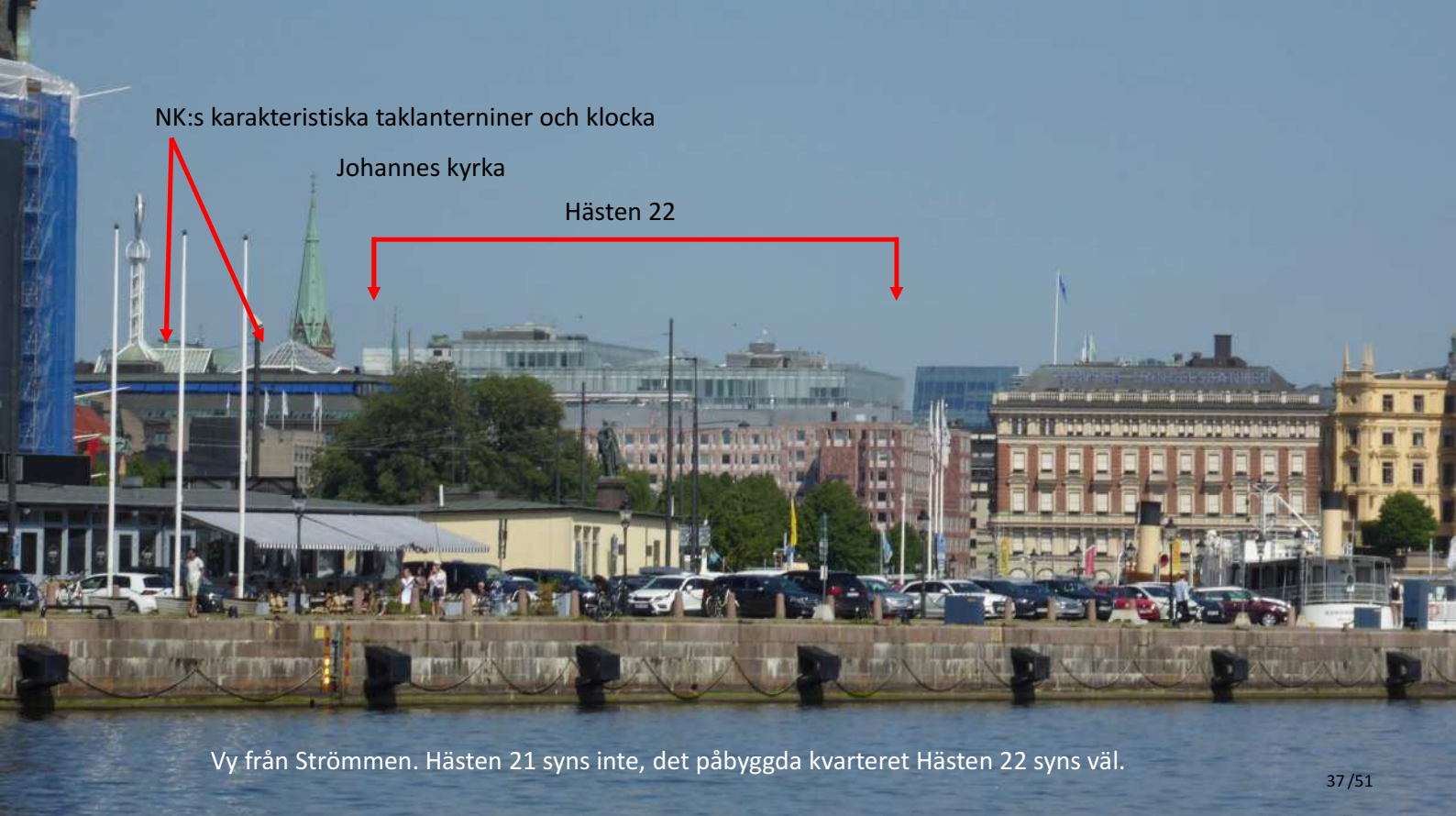

Vy från Monteliusvägen. Hästen syns inte. Taklandskap från Grävlingen intill Södra kungstornet utgör silhuett. 36/51

NK:s karakteristiska taklanterniner och klocka

Johannes kyrka

Hästen 22

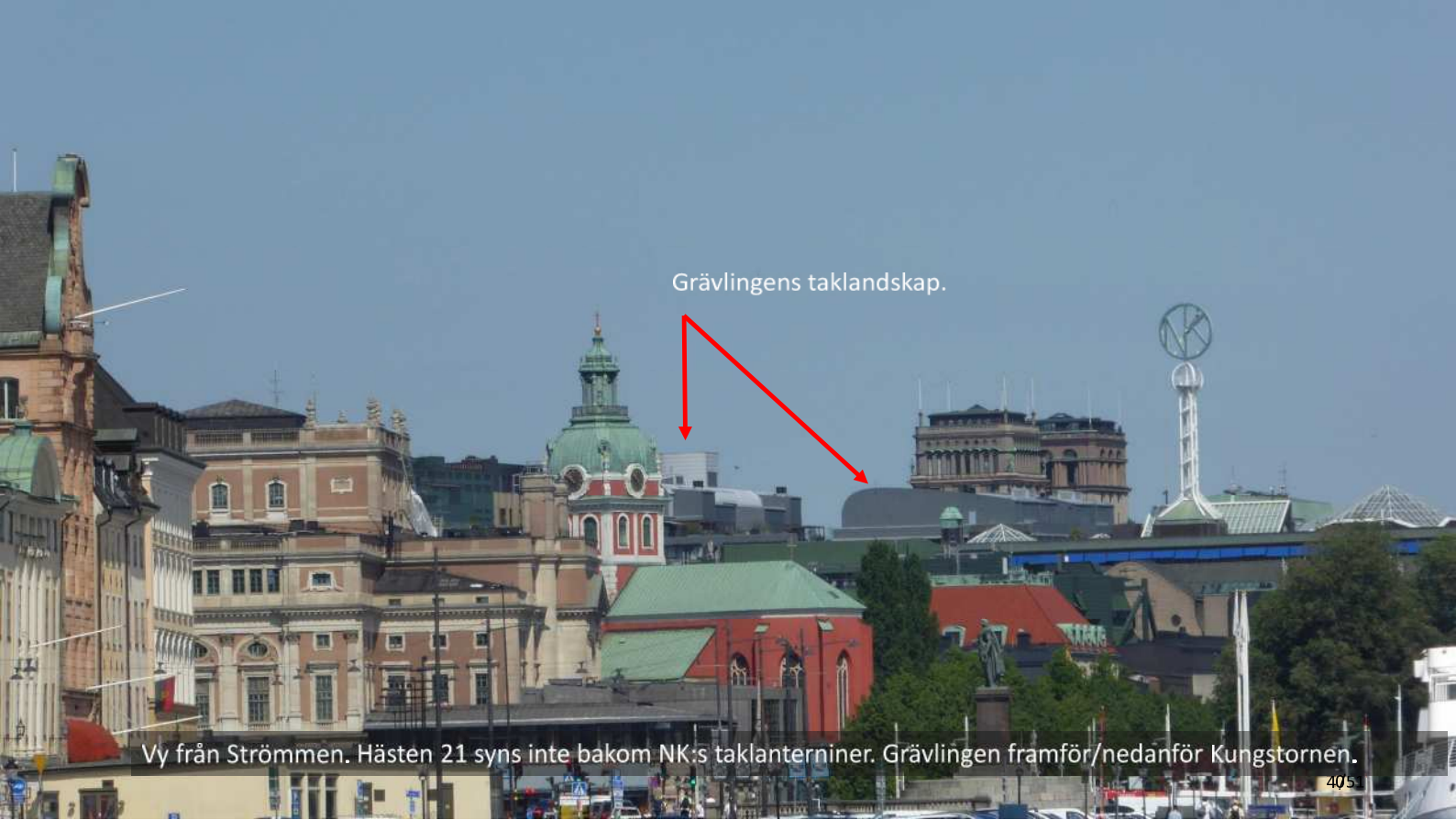
Vy från Strömmen. Hästen 21 syns inte, det påbyggda kvarteret Hästen 22 syns väl.

Vy från Strömmen. Hästen 21 syns inte bakom NK med de tre taklanterninerna och klocktornet.

Vy från Strömmen. Hästen 21 syns inte bakom NK med de tre taklanterninerna och klocktornet. Grävlingen syns bakom NK:s västra lanternin (t.v. i bild), Kungstornen bakom Grävlingen.

Grävlingens taklandskap.

Vy från Strömmen. Hästen 21 syns inte bakom NK:s taklanterniner. Grävlingen framför/nedanför Kungstornen.

Vy från Strömmen. Hästen 21 syns inte bakom NK:s taklanterniner. Grävlingen framför/nedanför Kungstornen. Hästen 22, påbyggnaden, skymmer delvis Johannes kyrktorn.

Grävlingens taksilhuet

+49,3 m enligt detaljplan

Höjd på ventilationstorn regleras och
anges ej i detaljplan

Vy från Strömmen.

42/51

Vy från Strömmen. Gallerians påbyggnad påverkar negativt upplevelsen av Operan och Jacob kyrka

Vy från Skeppsholmen. Till vänster om NK-klockan syns Grävlingens höga ventilationstorn som når nästan samma höjd som Kungstornen.

Södra
Kungstornet

Grävlingens taksilhuett

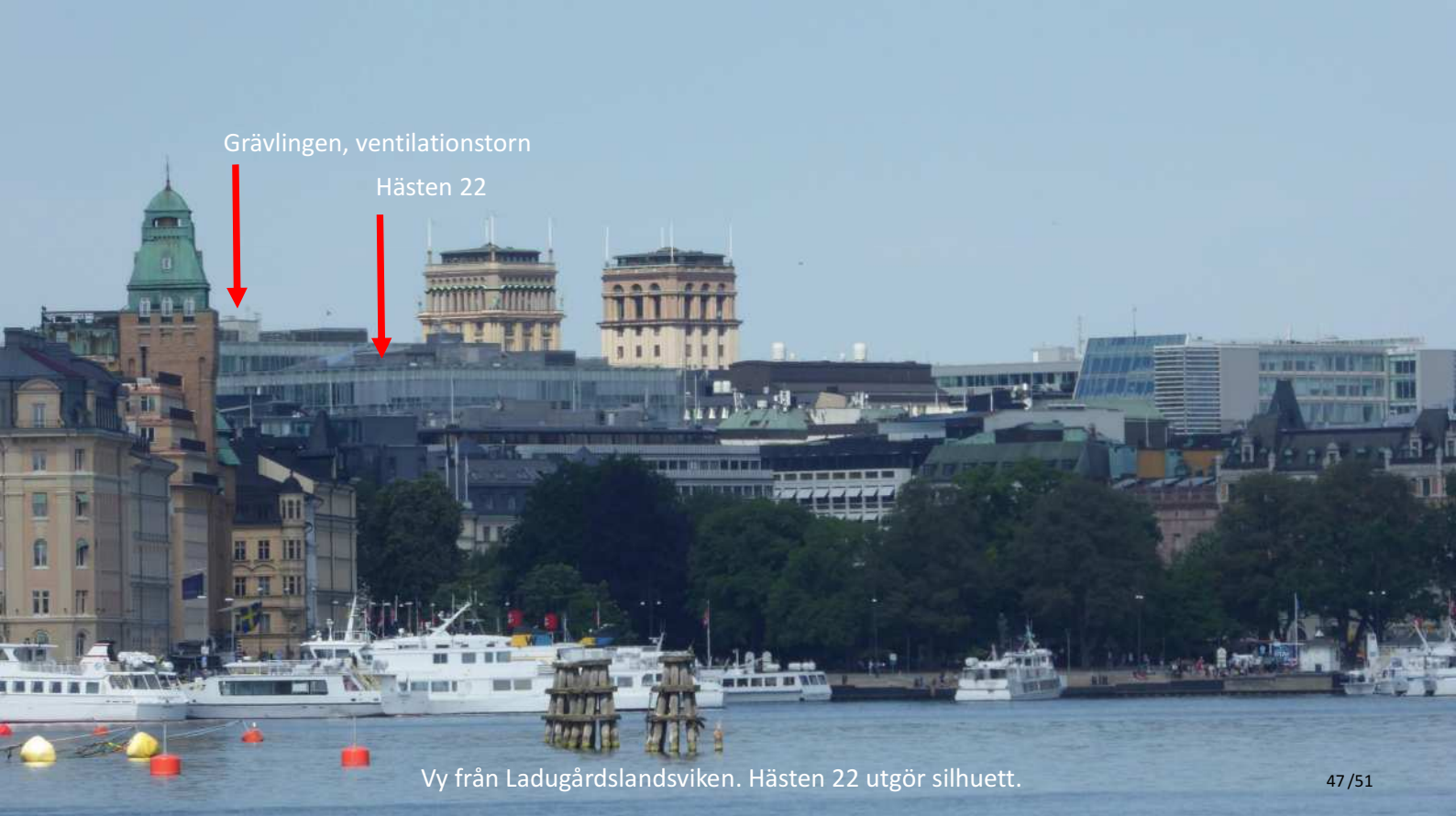
NK:s
taklanternin

SVENSKA HANDELSBANKEN

Vy från Skeppsholmen. Till vänster om NK-klockan syns Grävlingens tak som når nästan samma höjd som Kungstornen. Hästen 21 syns inte.

Vy från Skeppsholmen. Grävlingens taklandskap som silhuett. Hästen 21 bakom NK syns inte.

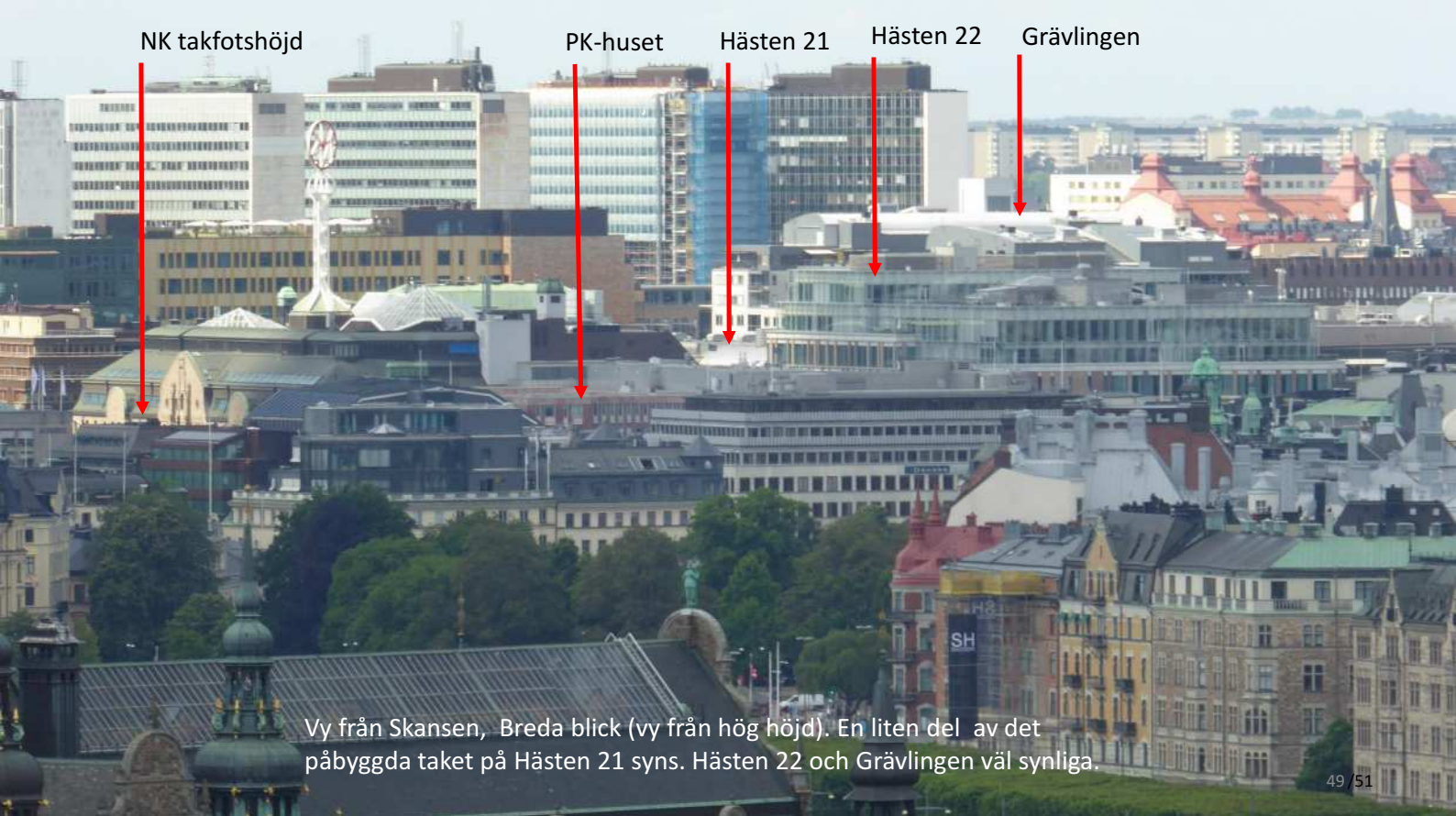
Grävlingen, ventilationstorn

Hästen 22

Vy från Ladugårdslandsviken. Hästen 22 utgör silhuett.

Vy från Skansen, marknivån. Hästen 22 och Grävlingen syns.

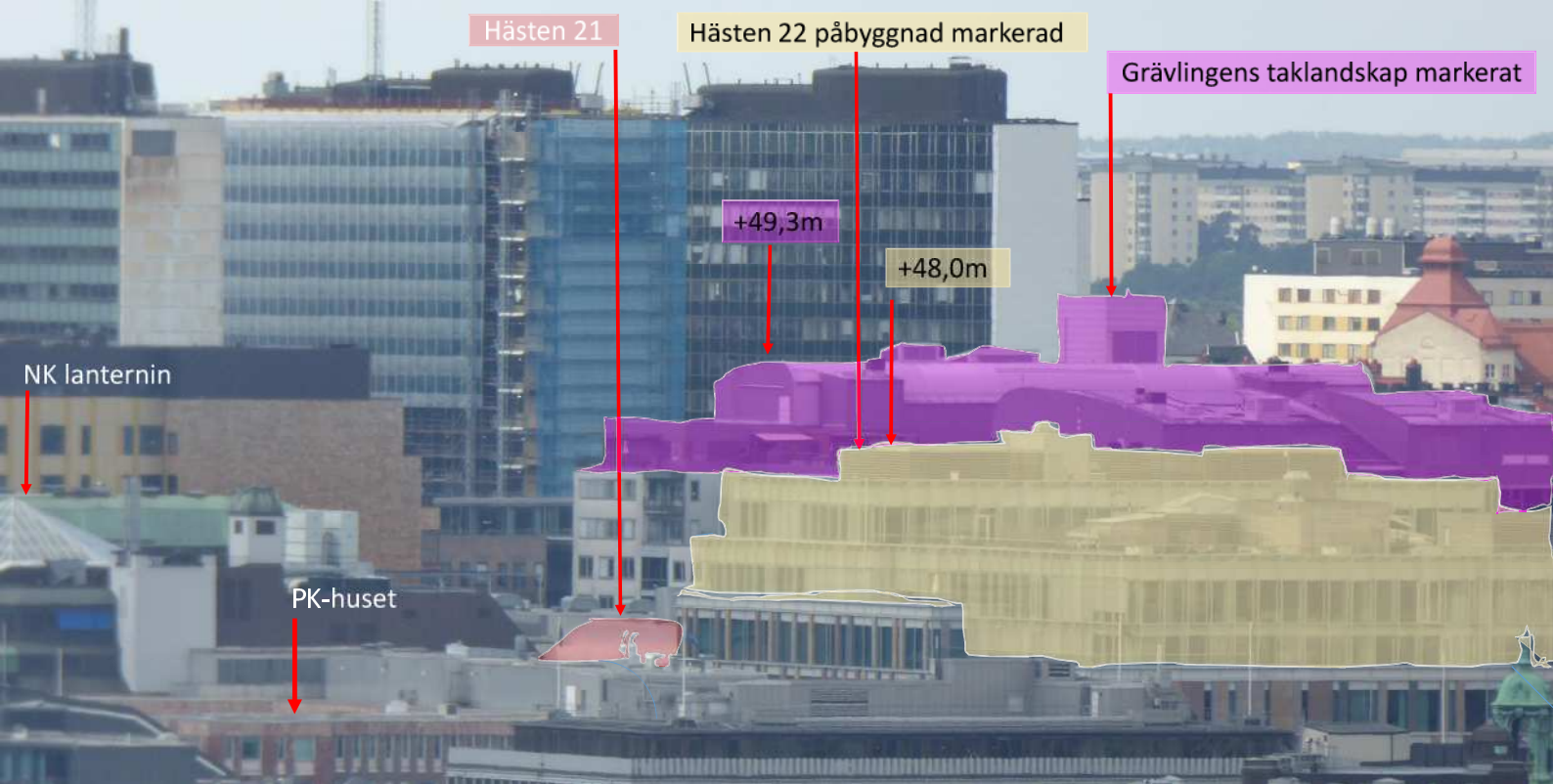

Vy från Skansen, - Breda blick (vy från hög höjd). En liten del av det påbyggda taket på Hästen 21 syns. Hästen 22 och Grävlingen väl synliga.

Hästen 21, endast översta delen av det
rundformade taket syns

Skansen, Breda blick (vy från hög höjd).

Vy från Skansen, Breda blick (vy från hög höjd). En liten del av det påbyggda taket på Hästen 21 markerad med ljusrött. De påbyggda våningarna på Hästen 22 i ljusgult och på Grävlingen i lila. **Högsta höjd på Hästen 21 föreslås bli +54,4m.** 51/51